

RECENZIJA

Grzegorz Wojciechowski, Wczoraj i dziś. Podręcznik do historii i społeczeństwa dla klasy szóstej szkoły podstawowej, Wydawnictwo „Nowa era”, Warszawa 2015, 236 p.

Recenzentai: dr. Izabela Kraśnicka-Wilk, mgr. Jerzy Braciszewicz, Zbigniew Żuchowski.

Vadovėlis parengtas pagal naujos programos reikalavimus (do nowej podstawy programowej dla kształcenia ogólnego do nauczania historii), skirtas 6-jai bendrojo lavinimo mokyklos klasei. Jis patvirtintas Lenkijos Švietimo ir auklėjimo ministro ir aukščiau išvardytų recenzentų.

Chronologiškai jis apima XIX, XX bei XXI amžių iki mūsų dienų. Dalykiškai – politikos, ūkio, kultūros ir žmogaus kasdienybės procesus. Aiškinimo centre – pagrindiniai šių procesų reiškiniai, faktai ir rezultatai. Pagrindinis „herojus“ – Lenkija. Pasakojama, aiškinama, kviečiama apmąstyti kaip ji, joje gyvenantys, besiorganizuojantys ir veikiantys reagavo, priėmė ir dalyvavo procesuose, kuriems postūmiu buvo didieji civilizaciniai pokyčiai susiję su mokslu, išradimais, visuomenės nauju susitvarkymu. Iš esmės, pristatoma Lenkijos visuomenės raiška modernizacijos, vykusios Europoje ir pasaulyje kontekste: industrializacija ir jos netolygumas, masinis švietimas ir raštingumas, kapitalizmas, naujos komunikacinės galimybės, spauda, masinė armija ir vyriausybių socialinė inžinerija, t.y., visi tie procesai, kurie kartu neabejotinai lėmė etninės tapatybės ir etnocentrizmo reikšmingumą. Aiškinimas, pasakojimas organizuotas ant dviejų „stulpų“: „kodėl taip yra, kaip yra? (Dlaczego jest tak, jak jest?)“, „ar galėjo būti kitaip/ (Czy mogłoby być inaczej?)“. Taigi, duodama galimybė besimokančiam susivokti, jog istorijos mokymasis – ne tik faktų žinojimas, bet ir jų suvokimas, jog moderniam pasaulio formavimesi pagrindinis vaidmuo teko žmogui/asmenybei ir kad besimokantis gali lygiai taip pat veikti dabarties procesus, jeigu jis užims aktyvią poziciją. Manau, kad toks priėjimas – labai palaikytinas ir gali būti pavyzdžiu ir Lietuvos istorijos vadovėlių autoriams kaip realizuoti senai apibrėžtą istorijos mokymosi paskirtį - „*Historia est magistra vitae*“.

Ypač „praktiškas“ skyrius „III Respublika“. Jame labai schematizuotai, bet aiškiai supažindinama su konstitucija, valstybės struktūromis, ypač gerai pristatytos piliečio pareigos ir teisės, atskirai aprašytos ir paaiškintos vaikų teisės. Kalbama ir apie visuomenės socialines grupes, išaiškinant kaip jos susidaro, kas apsprendžia, kaip atrodo jų kasdienybė, parodomas atskirų specialybių įvairovė ir specifika, jų įtaką visuomenės sąrangai. Visas aiškinimas pajungtas siekiui motyvuoti vaiką mokymuisi, darbui. Supažindinama su mokesčių sistema, valstybės biudžetu ir jo sudarymo principais, valstybės kaip žmogaus saugumo garanto vaidmeniu. Aptariamos dabarties Lenkijos

pagrindinės problemos ir pasiekimai, aiškinamasi pozityvai ir negatyvai lenkų „darbo emigracijos“ („Emigracja zarobkowa“) poveikiai Lenkijos visuomenei. Argumentuotai, paprasta retorika išaiškinamos Europos sąjungos integracijos proceso eiga, istorinės ištakos (viduramžiai) tokios sąjungos teikiamos naudos Lenkijos visuomenei, valstybei ir žmonėms. Atskiras skyrius pašvęstas nūdienos žmonijos problemoms pristatyti ir aptarti kodėl jos yra: technika ir jos naudos bei grėsmės, aplinka, modernios technologijos, globalinis atšilimas, kosmoso įsisavinimas, internetas. Neapeinamos ir socialinio atskirumo, turtinių skirtumų ir kariniai konfliktai, paaiškinat iš kur visa tai kyla, kaip tai galima išspręsti. Kaip ir kituose skyriuose, čia daug dėmesio skiriama asmenybėms, jų įtakoms minėtiems reiškiamas ir procesams. Pavyzdžiui tokiais „herojais“ čia – Steve Jobs‘as, Robert‘as Schuman‘as.

Vadovėlis labai gerai parengtas iš metodinės pusės. Kiekvienos dalies pabaigoje dalies turinio santrauka (apie tai ką kiekvienas mokinys turi žinoti kasdieną ir per šventes), užduotys ir pasikartojantieji klausimai (Pagalvok ir atsakyk). Į kiekvieną dalį įvado funkciją atlieka chronologinės lentelės, kurios atžymėtos ne tik datomis, bet ir svarbiausių įvykių, faktų veikėjų iliustracijomis, nuotraukomis, paveikslais. Apskritai, labai puikiai panaudota iliustracinė medžiaga: ji tiesiogiai – organiškai - siejama su tekstu, ne tik jį papildant vizualiai, bet ir pavadinimuose, komentaruose fiksuojant visiškai autonomišką aiškinimą. Puikiai išnaudoti dokumentų tekstai. Jie ne tik iliustruoja, bet teikia papildomą medžiagą, tarnauja savarankiškai mokinio analizei ir vertinimui.

Dėmesys Lietuvai vadovėlyje yra pakankamas. Žinios apie ją pateikiamos kai kalbama apie kaimynus, Lenkijos santykius su jais, bendrus faktus. Pavyzdžiui ir žemėlapyje, ir tekste (p. 20-21) „nesisavinamas“ 1830 – 1831 metų sukilimas. Jis aptariamas detalai kaip vyko Lenkijos karalystės teritorijoje, pažymint tik, kad buvo įsijungusi ir Lietuva. Taip pat pristatomas ir 1863 – 1864 metų sukilimas; ir tekste ir žemėlapyje (p.32 – 33). Labai korektiškai pristatytas Vilnijos įjungimo į Lenkijos II Respubliką 1922 metais faktas (p.72), žemėlapyje „Europa 1935 – 1939 m.“ užfiksuota ne tik Lenkijos, bet ir Lietuvos, kitų Baltijos valstybių situacija Molotovo-Ribentropo pakto projekcijose.

Tad, vertinant iš „lietuviško“ intereso, jokių dalykinių ir metodinių priekaištų šiam vadovėliui neturiu. Manau, kad iš jo galėtų pasimokyti ir Lietuvos istorijos vadovėlių rengėjai.

Vilnius, 2016 m. gegužės 5 d.

Rimantas Miknys